

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI
Devlet Denetleme Kurulu

DENETLEME RAPORU

RAPORUN KONUSU

Türk Patent Enstitüsünün 2010, 2011 ve 2012 Yılları Faaliyet ve İşlemlerinin Denetimi

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında yer alan sınırlamalar ile Kurum denetimlerine ilişkin hizmete özel bilgilerin varlığı nedeniyle internet sayfamızda Raporun yalnızca Sonuç Bölümüne yer verilmiştir.

Tarihi : 27 / 11 / 2013

Sayısı : 2013 / 2

Eki : 53 (Ekli CD)

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	V
TABLolar.....	VII
ŞEKİLLER.....	X
GRAFİKLER.....	XI
GİRİŞ.....	1
ÇALIŞMAYA İLİŞKİN BİLGİLER.....	1
I. ÇALIŞMANIN KONUSU VE DAYANAĞI.....	1
II. ÇALIŞMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
SINAİ MÜLKİYET HAKLARININ KORUNMASINDA KAVRAMSAL BOYUT VE ULUSLARARASI UYGULAMALAR ..	3
1.1. GENEL BİLGİLER.....	6
1.1.1. Patent.....	9
1.1.2. Faydalı Model.....	9
1.1.3. Marka.....	10
1.1.4. Endüstriyel Tasarım.....	13
1.1.5. Coğrafi İşaretler.....	15
1.1.6. Entegre Devre Topoğrafyaları.....	18
1.1.7. Yeni Bitki Çeşitleri.....	19
1.1.8. İnternet Alan Adları ve Markalar.....	20
1.2. ULUSLARARASI KURULUŞLAR.....	22
1.2.1. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü.....	23
1.2.2. Dünya Ticaret Örgütü.....	27
1.3. TÜRKİYE'NİN TARAF OLDUĞU ULUSLARARASI ANLAŞMALAR.....	34
1.3.1. Sınaf Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi (1883).....	37
1.3.2. Patent İşbirliği Anlaşması.....	38
1.3.3. Patentlerin Uluslararası Sınıflandırmasına İlişkin Strasburg Anlaşması.....	40
1.3.4. Patent Kanunu Anlaşması.....	40
1.3.5. Markaların Uluslararası Tescili İle İlgili Madrid Anlaşması (1891) ve Madrid Anlaşmasına İlişkin Protokol (1989).....	41
1.3.6. Marka Tescilinde Eşyaların ve Hizmetlerin Uluslararası Sınıflandırmasına İlişkin Nice Anlaşması.....	45
1.3.7. Marka Kanunu Anlaşması.....	46
1.3.8. Markaların Şekil Elemanlarının Sınıflandırılmasına İlişkin Viyana Anlaşması.....	47

1.3.9. Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Anlaşması (Genevre Metni).....	47
1.3.10. Endüstriyel Tasarımların Sınıflandırılmasına İlişkin Locarno Anlaşması (1968).....	51
1.3.11. Mikroorganizmaların Uluslararası Saklanmasına İlişkin Budapeşte Anlaşması.....	52
1.4. ÜLKE UYGULAMALARI.....	53
1.4.1. ABD	53
1.4.2. Japonya.....	56
1.4.3. Çin.....	58
1.4.4. Güney Kore	61
1.4.5. Brezilya.....	64
1.4.6. İsrail.....	66
1.5. AVRUPA UYGULAMASI VE AVRUPA BİRLİĞİ KATILIM SÜRECİNDEKİ GELİŞMELER.....	69
1.5.1. Avrupa Patent Uygulaması.....	69
1.5.2. Avrupa Birliği (AB) Marka Uygulaması.....	71
1.5.3. AB Endüstriyel Tasarım Uygulaması	72
1.5.4. Avrupa Birliği Kurumları ile İlişkiler ve Müzakere Süreci	73
1.5.5. İlerleme Raporları	78
1.5.6. Kapanış Kriterleri	80
İKİNCİ BÖLÜM.....	83
TÜRKİYE'DE SINAİ MÜLKİYET HAKLARININ KORUNMASINDA TARİHİ GELİŞİM VE KURUMSAL YAPI.....	83
2.1. OSMANLI DÖNEMİ	83
2.1.1. Sinaî Mülkiyet Haklarının Esnaf İmtiyazları ile Korunması.....	84
2.1.2. Sinaî Mülkiyet Hakkının Doğrudan Korunması.....	87
2.2. CUMHURİYET DÖNEMİ.....	92
2.3. TÜRK PATENT ENSTİTÜSÜ	95
2.3.1. Enstitünün Üst Organları	98
2.3.2. Ana Hizmet Birimleri	101
2.3.3. Yardımcı Hizmet Birimleri.....	102
2.3.4. Danışma ve Denetim Birimleri	107
2.3.5. Mali Yapı	110
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	114
TÜRKİYE'DE SINAİ MÜLKİYET HAKLARININ KORUNMASINA YÖNELİK MEVCUT UYGULAMALAR	114
3.1. PATENT.....	114
3.1.1. Patent Verilebilirlik Şartları.....	114
3.1.2. Patent Verilemeyecek Konular ve Buluşlar	115
3.1.3. Patent Verilme Usulü ve Koruma Süreleri.....	116
3.1.4. Tescil İşlemleri.....	118
3.1.5. Patent İstatistikleri	121

HİZMETE ÖZEL

Devlet Denetleme Kurulu	Denetleme Raporu	III
3.2. FAYDALI MODEL.....		123
3.2.1. Tescil İşlemleri.....		125
3.2.2. Faydalı Model İstatistikleri.....		126
3.3. MARKA		127
3.3.1. Kimler Marka Tescil Ettirebilir.....		128
3.3.2. Marka Tescilinin Marka Sahibine Sağladığı Haklar		129
3.3.3. Marka Olarak Tescil Edilemeyecek İşaretler.....		129
3.3.4. Marka Tescili.....		130
3.3.5. Marka İstatistikleri.....		135
3.4. ENDÜSTRİYEL TASARIM.....		137
3.4.1. Endüstriyel Tasarımların Tescil Süreci.....		138
3.4.2. Endüstriyel Tasarım İstatistikleri		142
3.5. COĞRAFİ İŞARETLER.....		143
3.5.1. İnceleme, Yayın ve Tescil		144
3.5.2. Coğrafi İşaret İstatistikleri.....		147
3.6. ENTEGRE DEVRE TOPOĞRAFYALARI		148
3.6.1. Tescil İşlemleri.....		150
3.7. YENİ BİTKİ ÇEŞİTLERİ		152
3.7.1. Tescil İşlemleri.....		154
3.7.2. Bitki Çeşidini Kullanma Zorunluluğu.....		156
3.7.3. İslahçı Hakkı Başvuru ve Tescil İstatistikleri		157
3.8. İNTERNET ALAN ADLARI		158
3.8.1. Alan Adlarının TPE Açısından Değerlendirilmesi		159
3.8.2. Alan Adlarına İlişkin Uyuşmazlıklar ve Çözüm Yolları		160
3.9. SINAÎ MÜLKİYET HAKLARININ KORUNMASI VE TESCİLİ ALANINDAKİ TEŞVİKLER.....		163
3.9.1. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Teşvikleri.....		163
3.9.2. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Teşvikleri		165
3.9.3. Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşvikleri		167
3.10. FİKRİ VE SINAÎ HAKLAR MAHKEMELERİ (İHTİSAS MAHKEMELERİ)		169
3.11. MARKA VE PATENT VEKİLLERİ		170
3.11.1. Patent ve Marka Vekilliği İçin Yabancı Ülke Örnekleri.....		171
3.11.2. Ülkemizde Marka ve Patent Vekilliği Uygulaması.....		173
3.11.3. Marka ve Patent Vekillerine Uygulanan Anket Sonuçları.....		175
3.12. SINAÎ MÜLKİYET HAKLARINA İLİŞKİN TBMM GÜNDEMİNDE BULUNAN KANUN TASARISI		182
3.12.1. 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK'de Yapılması Öngörülen Değişiklikler ..		186
3.12.2. 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK'de Yapılması Öngörülen Değişiklikler		192
3.12.3. 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında KHK'de Yapılması Öngörülen Değişiklikler ..		194
3.12.4. 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK'de Yapılması Öngörülen Değişiklikler		197

HİZMETE ÖZEL

Devlet Denetleme Kurulu	Denetleme Raporu	IV
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM		200
GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER		200
4.1. GENEL DEĞERLENDİRME.....		200
4.1.1. Fikri Mülkiyetin Uluslararası Düzeyde Korunması Gereği.....		202
4.1.2. Fikri Mülkiyet Göstergeleri		205
4.1.3. Ulusal Fikri Mülkiyet Strateji Belgesi Oluşturulmasına İlişkin Çalışmalar		214
4.2. TESPİT VE ÖNERİLER.....		216
SONUÇ.....		309
KAYNAKÇA.....		322
DİZİ PUSULASI		326

SONUÇ

Sınaî mülkiyet, sanayide ve tarımdaki buluşların, yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün çalışmaların ilk uygulayıcıları adına; ticaret alanında üretilen ve satılan malların üzerlerindeki üreticisinin veya satıcısının ayırt edilmesini sağlayacak işaretlerin sahipleri adına kayıt edilmesini ve böylece ilk uygulayıcıların ürünü üretme ve satma hakkına belirli bir süre sahip olmalarını sağlayan gayri maddi bir hak olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde bir ülkenin ekonomik gelişmişlik seviyesini analiz etmek için; kişi başına düşen milli gelir, yıllık büyüme oranı, nüfus yoğunluğu, kişi başına düşen hastane veya doktor sayısı, okullaşma oranları, suç oranı, hükümlü sayısı, kişi başına düşen elektrik tüketimi, internet abone sayısı gibi verilere ilaveten kişi başına düşen patent, marka ve endüstriyel tasarım gibi sınaî mülkiyet haklarının başvuru/tescil sayısına bakılmaktadır.

Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin uluslararası piyasalarda pazar paylarını genişletebilmeleri ve sürdürülebilir bir rekabet gücüne ulaşabilmeleri için, üretilecek ürünlerin ve sunulacak hizmetlerin, öncelikle ticarileşebilecek nitelikte ve uluslararası pazarlarda ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olması gerekmektedir.

Ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet üstünlüğü kazanılması açısından teknoloji ve yenilikler belirleyici role sahiptir. Bu nedenle, bilim ve teknoloji politikaları oluşturulması ve bilim ve teknolojiyi ekonomik ve toplumsal yarara, uygun fiyatla pazara sunulabilir yeni ve/veya geliştirilmiş bir hizmete, sisteme veya ürüne dönüştürme becerisi önem kazanmıştır.

Üretim sonucu oluşan iktisadi değer paylaşımında geleneksel iktisadi faktörlerin aldığı paylar azalmış, bilgi temelli faktörlerin rolü artmıştır. Bu kapsamda, ürünün içerdiği yenilikçilik, tasarım, sunuş şekli, pazarlama imkân ve yetenekleri gibi unsurlar, ürünün üretilmesi için kullanılan maddeler ile emek faktörü gibi unsurların üzerine çıkmıştır. Bu nedendir ki, dünyanın ekonomik açıdan önde gelen ülke ve markaları ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek için artan oranda yenilikçiliğe yoğunlaşmaktadırlar. Gelişmiş ülkelere araştırma ve geliştirme harcamalarının milli gelire oranının gelişmekte olan ülkelere göre 5-6 kata varan oranda daha yüksek olması, yenilikçiliğe verilen önemin en açık göstergesidir.

Aşağıdaki tabloda Ar-Ge harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranı açısından ilk 10 ülke ve Türkiye'nin durumuna yer verilmektedir.

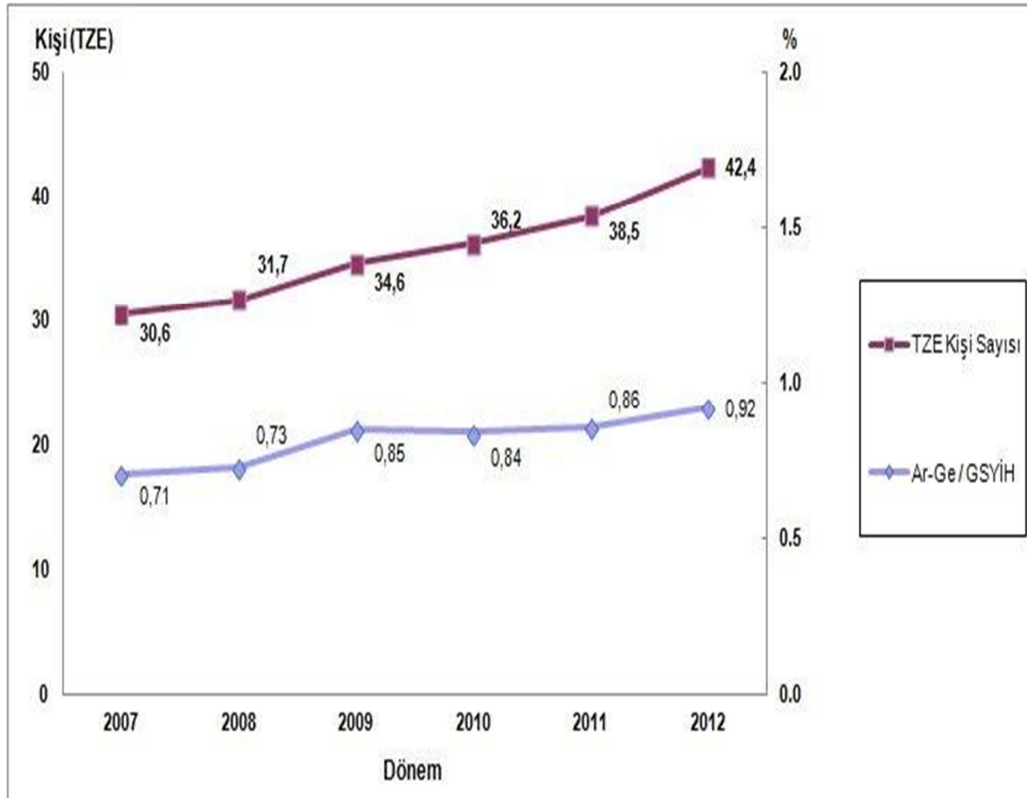
Tablo 142: Ar-Ge Harcamalarının GSYH'ya Oranı Açısından ilk 10 Ülke ve Türkiye

Sıralama	Ülke	Ar-Ge Harcamasının GSYH'ye Oranı
1	İsrail (2011)	4,39
2	Finlandiya (2011)	3,78
3	Güney Kore (2010)	3,74
4	İsveç (2011)	3,37
5	Japonya (2010)	3,26
6	Danimarka (2011)	3,09
7	İsviçre (2008)	2,87
8	Almanya (2011)	2,84
9	Avusturya (2012)	2,79
10	ABD (2011)	2,77
38	Türkiye (2010)	0,84

Kaynak: WIPO, Global Innovation Index 2012, Sayfa 298

Türkiye'nin son yıllarda Ar-Ge harcamalarına büyük önem verdiği ve bu konuda bir ivmenin yakalandığı aşağıdaki grafikten görülmekle birlikte, ulaşılan sonuç küresel sistemdeki aktörlerle karşılaştırıldığında yeterli düzeyde değildir.

Grafik 6: Ar-Ge Harcamasının GSYH İçerisindeki Payı ile İstihdam Edilen 10.000 Kişiyeye Düşen Tam Zaman Eşdeğeri Ar-Ge Personeli Sayısı

Kaynak: TÜİK

Yenilikçilik açısından Türkiye'nin uluslararası alandaki konumunun, güçlü ve zayıf yanlarının bilinmesi, sınaî mülkiyet politikaları dahil ilgili alanlarda gerekli adımların atılması açısından önem taşımaktadır.

Türkiye, 2012 verileri itibarıyla nüfus açısından dünyanın 18. ülkesi, satınalma gücü paritesine göre ise dünyanın 16. büyük ekonomisi konumundadır. Dolayısıyla Türkiye dünyanın gerek nüfus gerekse ekonomik büyüklük olarak önemli ülkelerinden birisidir. Bu önemin artarak sürdürülmesi açısından, uluslararası rekabetin temel belirleyicisi konumuna gelen yenilikçilik alanındaki durumunun geliştirilmesi gerekmektedir.

Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatının (WIPO) Küresel Yenilikçilik Endeksi 2012 Raporunda ülkeler, küresel yenilikçilik ve alt unsurları yönünden değerlendirilmiş ve sıralamaya tabi tutulmuş olup Türkiye'nin fikri mülkiyet hakları alanındaki durumunun görülebilmesi açısından sıralamadaki yeri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 143: Türkiye'nin Yenilikçilik Göstegeleri Açısından Dünyadaki Sıralaması

Konu	Yöntem	Yıl	Sıralamada Türkiye'nin Yeri
Küresel Yenilikçilik (İnovasyon) Endeksi	Küresel Yenilikçilik Endeksi Raporunda Değerlendirilen Alt Unsurların Bileşkesi	2012	68. sıra
		2013	74. sıra
Ulusal Patent Kurumuna Yerli Patent Başvurusu	Ulusal Patent Kurumuna Yapılan Yerli Patent Sayısının Satınalma Gücü Paritesine Göre Hesaplanan GSYH'nin Her Bir Milyar Dolarına Oranı	2011	34. sıra
Ulusal Patent Kurumuna Yerli Faydalı Model Başvurusu	Ulusal Patent Kurumuna Yapılan Yerli Faydalı Model Sayısının Satınalma Gücü Paritesine Göre Hesaplanan GSYH'nin Her Bir Milyar Dolarına Oranı	2011	34. sıra
Patent İşbirliği Antlaşmasına (PCT) Yapılan Yerli Başvuru	PCT'ye Yapılan Yerli Patent Sayısının Satınalma Gücü Paritesine Göre Hesaplanan GSYH'nin Her Bir Milyar Dolarına Oranı	2012	41. sıra
Ulusal Patent Kurumuna Yapılan Marka Tescil Sayısı	Ulusal Patent Kurumuna Yapılan Yerli Marka Tescil Sayısının Satınalma Gücü Paritesine Göre Hesaplanan GSYH'nin Her Bir Milyar Dolarına Oranı	2011	34. sıra
Bilimsel ve Teknik Yayın Sayısı	Bilimsel ve Teknik Yayın Sayısının Satınalma Gücü Paritesine Göre Hesaplanan GSYH'nin Her Bir Milyar Dolarına Oranı	2012	46. sıra
(H) Endekste Alıntı Sayısı	Bilim Adamlarının Eserlerinden Yapılan Alıntı Sayısı	1996-2011	36. sıra

Konu	Yöntem	Yıl	Sıralamada Türkiye'nin Yeri
En Az Üç Patent Kurumuna Yapılan Kayıt Sayısı	Kayıt Sayısı	2009	52. sıra
Bilgisayar Yazılımları Harcamaları	GSYH'ye Oranı	2012	7.sıra
Yüksek ve Orta İleri Teknoloji İmalatı	Toplam İmalata Oranı	2008	37.sıra
Yüksek Teknoloji İhracatı	Toplam İhracata Oranı	2012	69. sıra
İletişim, Bilgisayar ve Bilgi Servis İhracatı	Toplam Servis İhracatına Oranı	2011	130. sıra
Yerel Rekabet Yoğunluğu		2012	15. sıra
Bilgi Yoğun Hizmetlerde İstihdam	Toplam İstihdama Oranı	2010	76. sıra
Yaratıcı (Creative) Mal İhracatı	Toplam İhracata Oranı	2011	20. sıra
Ar-Ge Harcamaları	Ar-Ge Harcamalarının GSYH'ye Oranı	2010	38. sıra

Kaynak: WIPO, Global Innovation Index 2012

Yukarıdaki veriler analiz edildiğinde Türkiye, yenilikçilik endeksinde bir önceki yıla göre 6 basamak ilerlemesine rağmen 68. sıra gibi ekonomik büyüklüğü ile orantılı olmayan bir konumda bulunmaktadır. Yenilikçilik endeksine etki eden pek çok gösterge açısından da istenilen düzeyde değildir.

Sınaî mülkiyet hakları ile ilgili durum değerlendirmesinde, bu hakların kaydedilmesine ilişkin kurumsal yapının yanında, yerli patent sayısını artırmaya yönelik politikalar önem kazanmaktadır. Bu açıdan, üniversitelerin bilimsel yayınlarından, Ar-Ge harcamalarının milli gelire oranına, patentlerin ticarileştirilmesine kadar pek çok konu ve alan üzerinde hassasiyetle çalışılması gereği bulunmaktadır.

Günümüzde gelişmiş ülkeler, ticari açıdan değerli sınaî mülkiyet haklarını artırarak bunu ulusal ve uluslararası ortamlarda koruma yönünde önemli çalışmalar yapmakta ve bütçeler ayırmaktadırlar. Aynı zamanda, özellikle Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasının (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS) ülke içinde esnek uygulanması mümkün hükümlerini sonuna kadar kullanmak suretiyle, yerli patentlerin daha etkin korunmasını sağlayacak şekilde politikaları hayata geçirmektedirler. Hatta, ABD ve Çin başta olmak üzere bazı ülkelerin patent uygulamaları, sınaî mülkiyet hakları alanını aşarak ülkenin dış ticaret politikasını etkiler ve kendi büyük şirketlerine koruma getirir bir nitelik alabilmektedir.

Ülkemizde sınâî mülkiyet haklarının korunması alanında Avrupa ile benzer hukuki düzenlemeler, patent ve markaların korunmasına yönelik 1871 tarihli Alamet-i Farika Nizamnamesi ve 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında da sınâî mülkiyet haklarının korunmasına önem verilmiş ve "Sınâî Mülkiyetin Korunması için Uluslararası Bir Birlik Oluşturulması Hakkındaki Paris Sözleşmesine" 1923 yılında taraf olunmuştur.

İkinci Dünya Savaşının sona ermesinin ardından dünya üzerinde kalıcı bir barışın tesis edilmesinin bir yolu da, uluslararası ekonomi ve ticarete tüm ülkeleri kapsayacak bir işbirliğinin tesis edilmesi olarak benimsenmiştir. Bu açıdan savaş sonrası daralan ekonomileri canlandırmak, ülkelerin kalkınmalarına yardımcı bulunmak, uluslararası ticaret için güvenli ortamları sağlamak amacıyla, uluslararası ticareti düzenleyen çok taraflı anlaşmalar imzalanmış ve bazı uluslararası ticaret örgütleri kurulmuştur.

Cenevre'de 23 ülkenin katılımıyla imzalanan ve 01.01.1948 tarihinde yürürlüğe giren ve ilk aşamada geçici süreyle yürürlükte kalması planlanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ile belirli mallar üzerinde tarife indiriminde bulunmak ve uluslararası ticarete belirli düzenlemeleri getirmek amaçlanmıştır.

Türkiye bu Anlaşmaya 1953 yılında katılmıştır. Ancak, bu Anlaşmanın geçici statüye sahip olması ve yaptırım gücünün zayıflığı uluslararası ticaretin düzenlenmesi için daha hukuki ve geniş kapsamlı bir organizasyon ihtiyacını doğurmuştur.

Bu açıdan GATT'nin yerini alması amacıyla, Eylül 1986'da başlayan ve 15.12.1993 tarihinde tamamlanan Uruguay Müzakereleri sonrasında Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması imzalanmıştır. 01.01.1995 tarihinde yürürlüğe giren bu anlaşma ile günümüzde 159 ülkenin üye olduğu Dünya Ticaret Örgütü kurulmuştur. Dünya Ticaret Örgütü'nün temel hedefi uluslararası ticaretin serbestleştirilmesini, uluslararası ticaret için güven ortamının sağlanmasını ve bu alanda yaşanacak anlaşmazlıkların hukuka uygun olarak çözülmesini sağlamaktır. Bu hedef beraberinde, Dünya Ticaret Örgütüne üye olan ülkelerin mevzuatlarını fikri ve sınâî hakların etkin biçimde korunması yönünde geliştirmeleri zorunluluğunu doğurmuştur.

Ayrıca, ülkemizin 14.04.1987'de yaptığı AB üyelik başvurusundan sonra gümrük birliğine yönelik olarak bazı yükümlülükleri yerine getirmesi gerekmiştir. Bu çerçevede 19.06.1994 tarihli ve 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle, Türkiye'nin teknolojik ilerlemesine katkıda bulunmak, ülke içinde serbest rekabet ortamını oluşturmak ve araştırma geliştirme faaliyetlerinin gelişmesini sağlamak üzere, sınâî mülkiyet haklarının tesisi, bu konudaki korumanın sağlanması ve sınâî mülkiyet haklarına ilişkin yurt içi ve yurt dışında var

olan bilgi ve dokümantasyonun kamunun istifadesine sunulabilmesi amacıyla Türk Patent Enstitüsü kurulmuştur.

Böylece, 1994 yılına kadar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı "Sınaî Mülkiyet Dairesi Başkanlığı" tarafından yürütülmüş olan patent ve markalara ilişkin iş ve işlemlerin yürütülmesi görevi de Türk Patent Enstitüsüne verilmiştir. Enstitünün kurulmasının hemen ardından başlatılan yoğun çalışmalar sonucunda Gümrük Birliği'nin kurulduğu 31.12.1995 tarihine kadar geçen kısa süre içinde; 2 kanun, 6 kanun hükmünde kararname, 2 bakanlar kurulu kararı, 14 yönetmelik ve 2 tebliğden oluşan mevzuat yürürlüğe konulmuştur.

Ülkemizin Dünya Ticaret Örgütü üyeliği yanında 01.01.1996 tarihinden itibaren sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri kapsamında Avrupa Birliği gümrük birliğine katılımı, sınaî mülkiyet haklarının korunması alanında uluslararası yükümlülükleri de beraberinde getirmiştir.

Bu üyelikler çerçevesinde ülkemizde, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ticaret ortamının iyileştirilmesi, rekabetin sağlanması ve anlaşmazlıkların hukuka uygun olarak çözümünü sağlamak için uluslararası standartlara uygun olarak sınaî mülkiyet haklarının korunması gereği ortaya çıkmıştır.

Türkiye'nin, "Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması" ve eki TRIPS ve Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'nden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesi amacıyla patent, marka, endüstriyel tasarım ve coğrafi işaretler alanlarında 551, 554, 555, 556 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ve entegre devre topoğrafyaları için ise 5147 sayılı Kanun yürürlüğe konulmuştur.

Ayrıca, Türk Patent Enstitüsünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin yeni gelişmelere uyumlu hale getirilmesi ve kanunlaştırılması amacıyla 19.11.2003 tarihinde "5000 sayılı Türk Patent Enstitüsünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun" kabul edilmiştir.

1994'ten günümüze kadar geçen dönem içinde 12 uluslararası anlaşmaya taraf olunmuş ve bu anlaşmalar nedeniyle gerekli olan ve uygulamadan doğan sorunları gidermeye yönelik mevzuat değişiklikleri de bu dönem içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Ancak, iç ve dış gelişmeler çerçevesinde sınaî mülkiyet haklarını düzenleyen bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bazı bölümlerinin güncel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığı görülmüştür. Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin 05.02.2009 tarih ve 2009/19 sayılı kararı ile Kanun Hükmünde Kararnamelerin cezai yaptırımlara ilişkin hükümlerinin iptali sonrası sınaî hakların ihlali bir suç olarak kabul edilmekle birlikte cezai yaptırım imkânı kalmamıştır. Markalara ilişkin kanuni düzenleme ile cezai müeyyideler getirilmiş olmakla birlikte diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerdeki (patent, endüstriyel tasarım ve benzeri) cezai boşluk devam etmektedir.

Bu çerçevede, ülkemizin ihtiyaçlarına uygun ve daha iyi işleyebilecek bir sistemin oluşturulması, AB mevzuatı ve taraf olunan uluslararası anlaşmalara uyum sağlanması ve uygulamada karşılaşılan sorunlara çözüm getirilmesi amacıyla 551, 554, 555 ve 556 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde değişiklik yapılması amacıyla “Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” hazırlanmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur.

Öte yandan, son yıllarda sınaî mülkiyet hakları alanında önemli bir ivme kaydedilmiş, 2006 yılında 66.855 olan marka başvuruları yıllık ortalama yüzde 8,8 artışla 2012 yılında 111.137’ye, tasarım başvuruları yüzde 5,7 artışla 29.484’ten 41.220’ye ve patent başvuruları yüzde 14,4 artışla 5.165’ten 11.599’a ulaşmıştır.

2012 yılında Türk Patent Enstitüsü tarafından toplam 10.115 patent ve faydalı model tescil edilmiştir. Enstitü bünyesinde düzenlenen araştırma ve inceleme raporu sayısı bir önceki yıla göre % 38 artışla 718’e yükselmiştir. Öte yandan 2012 yılında tescil edilen marka sayısı % 54 artışla 64.769, tescil edilen tasarım sayısı % 21 artışla 36.642 olarak gerçekleşmiştir.

Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı tarafından 2012 yılının Aralık ayında yayımlanan yıllık rapordaki verilere göre Türkiye, ulusal düzeyde patent başvurularında 17., marka başvurularında 6. ve tasarım başvurularında 5. sıradadır. Ulusal düzeyde toplam sınaî mülkiyet verilerine göre ise genel sıralamada 9. sırada bulunan ülkemiz İngiltere, Rusya, İspanya, Brezilya gibi ülkelerin önünde yer almıştır.

Türkiyenin ulusal düzeyde patent başvurularında on yedinci sırada yer alması hususu önemli bir aşama kaydedildiğini göstermektedir. Ancak, tek başına bu gösterge kaydedilen aşamayı kavramak açısından yeterli değildir. Aynı zamanda, yerli patent başvurularının toplam patent başvuruları içerisindeki oranına da bakılması gerekir. Söz konusu oran 2006 yılında % 21 düzeyinde iken 2012 yılında % 39’a ulaşmıştır.

İşbu çalışmada; Türk Patent Enstitüsünün 2010, 2011 ve 2012 yılı iş ve işlemleri denetlenmiş, marka dosyaları gibi bazı işlemlerin tümünün incelenmesi mümkün olmadığından, bunlar için risk analizleri yapılarak ve elektronik veriler kullanılarak tarama usulü uygulanmıştır.

Bu çerçevede, Raporun İlk Bölümünde, önce sınaî mülkiyet haklarına ilişkin (patent, marka, endüstriyel tasarım ve benzeri) genel bilgiler sunulmuş, devamında Türkiye’nin de üye veya taraf olduğu uluslararası kuruluşlar ve anlaşmalara değinilmiştir. Bu bölümde ayrıca, sınaî mülkiyet haklarının korunmasında diğer bazı ülkelerin uygulamalarına ilişkin özet bilgiler ile Avrupa Birliği ile ilişkiler ve katılım sürecindeki gelişmeler ele alınmıştır.

Raporun İkinci Bölümünde, Türkiye’de sınâî mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin tarihi süreç ele alınmış; ayrıca, bu alandaki kurumsal yapı ve Türk Patent Enstitüsünün organları, ana hizmet birimleri, yardımcı hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri ile mali yapı incelenmiştir.

Raporun Üçüncü Bölümünde, Türkiye’de sınâî mülkiyet haklarının korunmasına yönelik mevcut düzenlemeler ve bu düzenlemeler çerçevesinde Türk Patent Enstitüsü tarafından yürütülen işlemler detaylı olarak irdelenmiştir. Bu bölümün devamında ise sınâî mülkiyet ihtisas mahkemeleri ile marka ve patent vekilliği mesleğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca, marka ve patent vekillerine yönelik düzenlenen anket sonuçlarına değinilmiştir.

Raporun Dördüncü Bölümünde, sınâî mülkiyet haklarının korunmasına yönelik değerlendirme ve tespitler ile Türk Patent Enstitüsünde yapılan denetimin sonuçları ayrıntılı bir şekilde belirtilmiş ve tespit edilen hususlara ilişkin izlenebilecek yöntem ve önerilere yer verilmiştir.

Bu kapsamda, Raporun ilgili bölümlerinde ayrıntıları yer alan tespit ve önerilere aşağıda özet halinde yer verilmiştir.

TESPİT VE ÖNERİ 1- Sınâî mülkiyet haklarının korunmasına yönelik hukuki ve idari altyapının, uluslararası anlaşmalarla taahhüt edilen yükümlülöklere ve AB hukukuna büyük oranda uyumlu hale getirildiği, bazı eksikliklerin de TBMM gündeminde bulunan tasarının yasalaşmasıyla giderileceği kanaatine ulaşılmıştır.

TESPİT VE ÖNERİ 2- Özel bütçe, bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen bir kamu idaresinin bütçesidir. Türk Patent Enstitüsünün, özel bütçeli bir kurum olarak yeterli gelire sahip olduğu ve her yıl itibariyle bütçe fazlası verdiği görölmüştür. 2012 yılında toplam bütçe gelirlerinin 96.185.834 TL, bütçe giderlerinin ise 41.550.082 TL olduğu ve 30.04.2013 tarihi itibariyle vadeli hesaplarında 235.000.000 TL nakit mevcudunun bulunduğu tespit edilmiştir.

Bu durum, Kurumun gerek gelecek planlaması gerekse mevcut iş ve işlemlerin yürütölmesi konusunda herhangi bir bütçe kısıtının bulunmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle, Türk Patent Enstitüsü; genel bütçe gelirlerinden herhangi bir ilave kaynak aktarımına gerek olmaksızın kendisine tahsis edilen gelir alanından yeterince kaynak oluşturabilen bir yapıya sahiptir.

TESPİT VE ÖNERİ 3- Türk Patent Enstitüsünün kurumsal yapı itibariyle herhangi bir örgütsel yapılanma sorununun bulunmadığı anlaşılmıştır. Ancak, mevcut örgütsel yapı içerisinde bazı temel işlemlere yönelik yeterli derecede çaba gösterilmediği kanaatine ulaşılmıştır. Sınâî mülkiyet haklarının tesisi ve korunması kapsamında Türkiye'nin teknolojik ilerlemesine katkıda bulunmak, ülke içinde serbest rekabet ortamını oluşturmak ve araştırma geliştirme faaliyetlerinin gelişmesini sağlamak amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak Yönetim Kurulu ile Danışma Kurulu yapılarından yeterince istifade edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Esas itibariyle, gerek Kurumun vizyon ve misyonu ile ilgili belirlemelerde gerekse 2012-2016 yıllarına ait Stratejik Planda bahsi geçen hususlara temas edildiği ancak, söz konusu hususların eyleme dönüştürülmesinde tam olarak başarı sağlanamadığı görülmüştür. Başka bir deyişle, son yıllarda Enstitünün çabalarının ve kaynaklarının önemli bir bölümü artan günlük iş ve işlemlerin yürütülmesine ayrılmıştır.

TESPİT VE ÖNERİ 4- Türk Patent Enstitüsünün ana işlevi olan patent ve markalar ile diğer kanunlarla düzenlenen sınâî mülkiyet haklarının tesisi ve bunların korunmasına yönelik işlemlerin denetlenmesi sonucunda;

- Marka ve patent başvurularının daha erken sonuçlandırılması ile ilgili olarak paydaşların beklentilerini karşılayacak önemli bir aşama kaydedilemediği;

- Marka ve patent işlemlerinin elektronik hizmet ortamında yürütülmesinde birbirini takip eden adımlara ilişkin süreç tanımlamalarının ve kontrol mekanizmalarının sağlıklı bir şekilde yapılmamasına bağlı olarak hizmet sunumunda gecikmelerin yaşandığı;

- Marka, patent ve tasarım işlemleri gibi tümüyle elektronik ortamda yürütülen hizmetlerle ilgili olarak dosya içerikleri ile elektronik ortam içerikleri arasında uyumsuzluklar (bazı hususların hiç kaydedilmemiş olduğu, eksik veya mükerrer kaydedildiği ya da yanlış bilgilerle kaydedildiği) bulunduğu

tespit edilmiştir.

TESPİT VE ÖNERİ 5- Sınâî mülkiyet haklarının tescil işlemleri ile ilgili Enstitünün almış olduğu kararlara karşı başvuru sahipleri veya üçüncü kişiler tarafından yapılacak itirazların incelenmesi ve değerlendirilmesi işlemleri için oluşturulan Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurullarında iş yoğunluğundan dolayı dosya incelemelerinin geciktiği ve yıllar itibariyle devreden dosya sayılarının sürekli artış eğiliminde olduğu görülmüştür. Öyle ki, devreden dosya sayısı; 2012 yılı sonunda o yıl içerisinde incelenen dosya sayısının (5111) üzerine çıkarak 6155 sayısına ulaşmıştır. Başka bir deyişle, bir yandan itiraz sayılarında bir artış meydana gelirken diğer yandan önceki yıllara göre incelenen dosya sayısında da bir azalma olduğu anlaşılmaktadır.

Ülke ekonomisindeki gelişme ve piyasaların derinliği ile çeşitliliğinin artması ile birlikte, yeniden inceleme talebi ve itiraza konu dosya sayılarının gittikçe artan bir eğilim halinde olması hususu, Türk Patent Enstitüsü için ciddi bir tehdit alanı haline gelmektedir. Bu durum, yeniden inceleme ve değerlendirme müessesesine ilişkin yapı, işleyiş ve süreçlerin tekrar gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu kapsamda, geçici ya da daimi kurul uygulaması, ayrı bir daire başkanlığı şeklinde işlemlerin yürütülmesi, başkan yardımcısı sayısının artırılması, itirazları incelemek üzere daha fazla sayıda uzman görevlendirilmesi, yeniden inceleme ve itirazlara ilişkin kapsam ve sınırların yeniden belirlenmesi ve iş süreçlerinin analiz edilmesi gibi hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 6- Türk Patent Enstitüsünün, uluslararası kuruluşlarca patent tescili için araştırma ve inceleme raporu düzenlenmesi alanında akredite edilen kuruluşlar arasında yer almaması ve Enstitünün gelecekte gerek incelemesiz patent uygulamalarına son verilmesi gerekse faydalı model uygulamasının patent tescili benzeri süreçlere tabi tutulması gibi yeni bir çevrede çalışma zorunluluğu göz önüne alındığında; araştırma ve inceleme kapasitesi ile ilgili mevcut durum, Enstitünün gelecekte karşılaşacağı en ciddi risk alanlarından birisini oluşturmaktadır.

Bu nedenle, kurumsal kapasitenin (teknolojik yeterlilikler, insan kaynakları ve diğer hususlar); uluslararası düzeyde akredite kabul edilen kuruluş statüsüne gelinebilmesini sağlayacak ve muhtemel yeni iş yüklerini kavrayacak şekilde nitelik ve nicelik olarak artırılması için sürekli, planlı ve istikrarlı bir çaba sarf edilmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 7- Türk Patent Enstitüsünün ihmal edilen en önemli alanlarından birisini insan kaynakları ile ilgili stratejik planlama eksikliği oluşturmaktadır. Enstitüde 2013 itibariyle toplam olarak 369 personel çalışmaktadır. Toplam personelin %31'i ana işlemlere yönelik uzman olarak istihdam edilmekte, bunun dışında kalan %69'u ise yardımcı ve tamamlayıcı fonksiyonlarda çalışmaktadır. Halihazırda insan kaynakları eksenli yaşanan zorlukların ve sorunların temelinde, bugüne kadar bu konuda takip edilen bir stratejinin olmayışı yatmaktadır.

Bu itibarla, mevcut iş yükü gereklilikleri ile gelecekte ihtiyaç duyulacak iş gücünün fonksiyonel gerekliliklerinin saptanarak Kurumun stratejik yönüne uygun bir stratejik insan kaynakları planlamasının yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda, hem mevcut personelin hizmet-içi eğitim, yurt dışı eğitim, yüksek lisans gibi vasıtalarla desteklenmesi suretiyle niteliğinin artırılması hem de ivedi ihtiyaç olarak gözüken uzman personel oranının artırılması (mühendislik, hukuk ve benzeri alanlardan patent uzmanı ve marka uzmanı ile bilgi işlem personeli istihdam ihtiyaçları gibi) icap etmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 8- Türk Patent Enstitüsünün, hizmet kalitesinin artırılması ve çeşitlendirilmesinde bilgi teknolojilerinin sunduğu geniş fırsat ve imkânlardan yeterince yararlanamadığı tespit edilmiştir. Öte yandan, Kurumun sahip olduğu bilgi işlem sistemlerinin; birimler ve işlemler arasında etkileşimi ve bütünleşmeyi sağlayamayacak nitelikte tasarım sorunları ile bilgi güvenliğine yönelik sistemik eksiklikler içerdiği ve söz konusu sorunlarla eksiklikleri gidermek üzere iç kontrol sistemlerinin işler hale getirilmediği anlaşılmıştır.

TESPİT VE ÖNERİ 9- Türk Patent Enstitüsünün mali karar ve işlemlerinin denetimi sonucunda belirgin yolsuzluk veya kamu zararına yönelik herhangi bir tespitte bulunulmamıştır. Ayrıca, kamu görevlilerinin etik davranış ilkelerine aykırı bir durumla ilgili olarak denetleme çalışması süresi içerisinde herhangi bir ihbar ve şikayet alınmamıştır.

Bununla birlikte, personelden alınan mal bildirimlerinin kontrolü ile ilgili hususlarda yeterince özen gösterilmediği müşahade edilmiştir. Bu itibarla, personelden alınan mal bildirimlerinin kontrol edilerek önceki bildirimlerde yer alan bilgilerle karşılaştırılması sağlanmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 10- Türk Patent Enstitüsünün iç denetimi Enstitü Başkanına bağlı iç denetçiler tarafından, dış denetimi ise Sayıştay tarafından yürütülmektedir. Ayrıca, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı özel bütçeli bir kuruluş olması nedeniyle Kurum, Bakanlık müfettişleri tarafından denetlenmekte ve Enstitü çalışanları hakkındaki soruşturmalar Bakanlık müfettişlerince yapılmaktadır. Özellikle, nesnel risk analizlerine dayanarak kamu idarelerinin yönetim ve kontrol yapılarının sürekli olarak değerlendirilmesi şeklindeki iç denetim faaliyetleri kurumlar açısından büyük önem taşımaktadır.

Kurum iç denetim planlarının değerlendirilmesi sonucunda; iç denetim faaliyetlerinin daha ziyade mali karar ve işlemlerle özlük işlerini kapsayan süreçlere yöneldiği; Kurumun ana faaliyetleri kapsamındaki iş, işlem ve süreçlere ilişkin belirgin bir iç denetim faaliyetinin programlanmadığı görülmüştür. Bu itibarla, 2014 yılından itibaren yapılacak iç denetim çalışma planlarında; Raporun önceki bölümlerinde yer verilen patent, marka, endüstriyel tasarım ve bilgi işlem faaliyet ve süreçleri gibi sorunlu alanlara yoğunlaşılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 2007 yılında hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planı Fikri Mülkiyet Hakları Özel İhtisas Komisyonu Raporunda; *“fikri haklara ilişkin politikaların belirlenmesinde; ekonomi, sanayi, bilim ve teknoloji, kültür, eğitim, yatırım ve dış ticaret politikaları ile bir eşgüdüm sağlanması gerektiği halde bugüne değin bu bağın kurulamadığı ve özellikle de konjonktürel değişimlerden bağımsız, ileriye dönük uzun vadeli bir strateji ortaya konulamadığı görülmektedir. Ülkemizde bu şekilde bütünleşik bir ulusal politikanın bulunmaması, fikri haklar sisteminin sadece kendi sınırları çerçevesinde değerlendirilmesine neden olmuş, sistemdeki her gelişme ve değişim ise ağırlıklı olarak uluslararası ilişkiler gereği hukuki altyapının şekillendirilmesine yönelik bir biçime dönüşmüştür. Günümüzde fikri haklar sistemi kendi içinde belli bir olgunluğa ulaşmış; ancak ülkemizin sosyal ihtiyaçları, ekonomik yaklaşımı, sanayileşme öncelikleri, bilimsel ve teknolojik kapasitesi ile yeterli ölçüde ilişkilendirilemediği ve bütünleşemediği için sistemden beklenen toplumsal faydaya ulaşamamıştır.”* tespiti yapılmıştır.

Bu kapsamda, 2008/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulan Fikri ve Sinaî Mülkiyet Hakları Koordinasyon Kurulu, Ulusal Fikri Mülkiyet Strateji Belgesi oluşturulması amacıyla harekete geçmiş, bu amaçla 2013 yılı Haziran ayında “Mevcut Durum Analiz Raporu” hazırlanmıştır. Ulusal Fikri Mülkiyet Strateji Belgesi çalışmaları halen devam etmektedir.

Yukarıda yapılan tespit, değerlendirme ve öneriler esas itibarıyla 2007 yılında hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planı Fikri Mülkiyet Hakları Özel İhtisas Komisyonu Raporunda saptanan durumun dışında; çok fazla bir mesafe kaydedilmediğini ve söz konusu Raporda ifade ve formüle edilen kısır döngünün devam etmekte olduğunu göstermektedir. Bu itibarla, Türk Patent Enstitüsünün etkin, verimli ve tüm amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik bir çalışma performansı ortaya koyabilmesi için mezkur çalışmaların tamamlanarak “Ulusal Fikri Mülkiyet Strateji Belgesi”nin oluşturulması gerekli görülmektedir.

Söz konusu tespit, değerlendirme ve önerilerin gereğinin Türk Patent Enstitüsü ve bağlı bulunulan Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yapılmasını temin maksadıyla işbu Raporun 2443 sayılı Devlet Denetleme Kurulu Kurulması Hakkında Kanun'un 6. maddesi uyarınca Başbakanlığa gönderilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Saygılarımızla arz ederiz. 27/11/2013

(İmza)

Cemal BOYALI

Başkan

(İmza)

Faik CECELİ

Üye

(İmza)

Mehmet İLHAN

Üye

(İmza)

Mehmet Ali ÖZKILINÇ

Üye

(İmza)

Metin ARSLANBAŞ

Üye

(İmza)

Dr. Hasan AYKIN

Üye

(İmza)

Abdülkadir DERE

Üye

(İmza)

Abdurrahman ÖZÇELİK

Üye